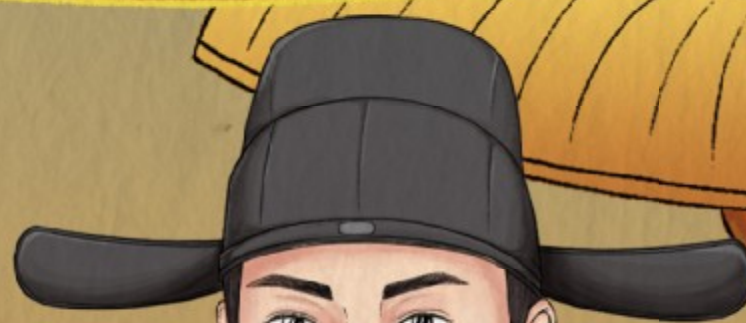

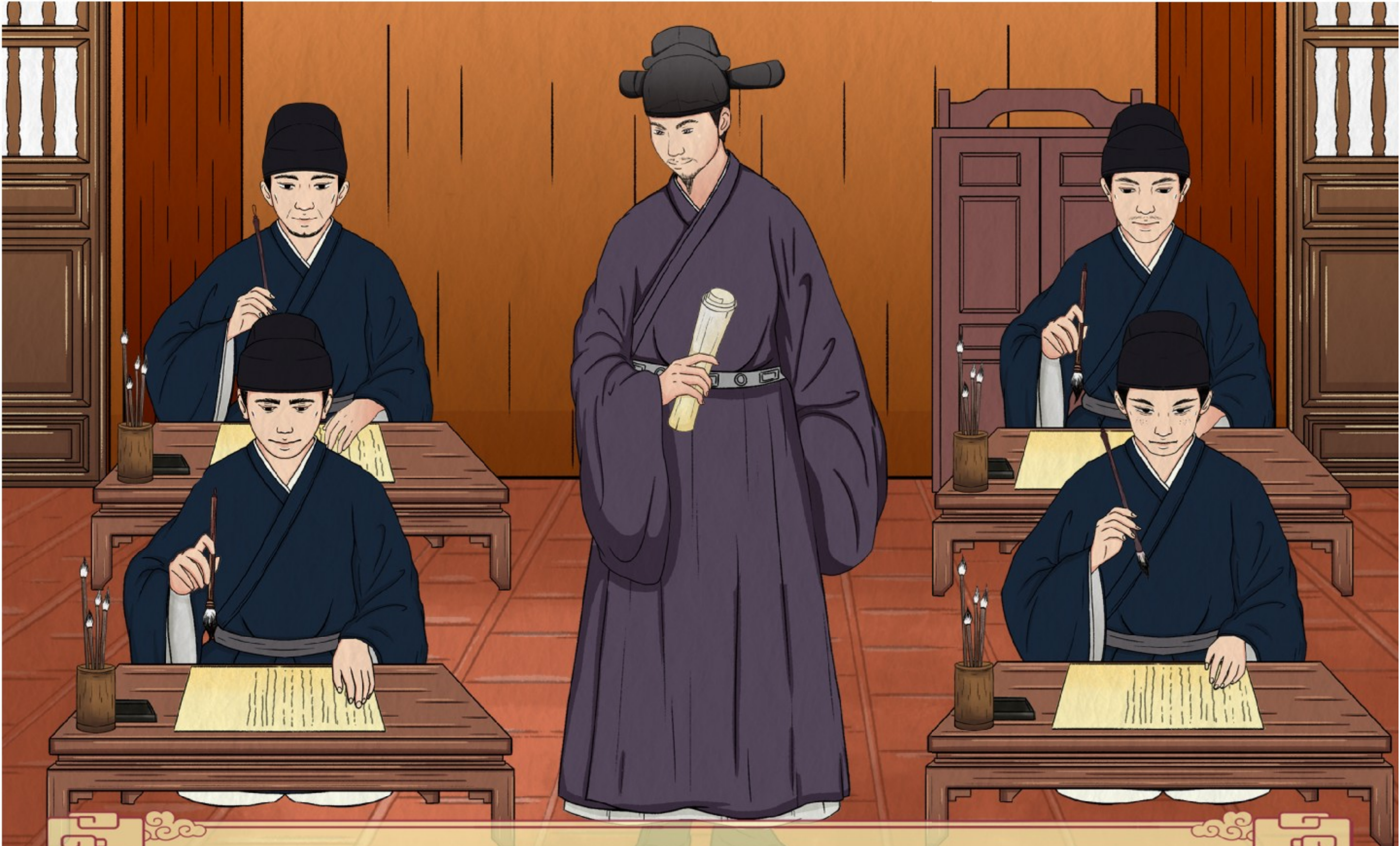
CÁC NGUYỄN THỨC TÔN VINH BẬC TÔN KHUQA

TRUNG TÂM HOẠT ĐỘNG VĂN HÓA KHOA HỌC
VĂN MIẾU - QUỐC TỬ GIÁM

NHÀ XUẤT BẢN
THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG

Các triều đại phong kiến Việt Nam thời xưa luôn đề cao đạo học và coi trọng hiền tài. Sau các kỳ thi Đình, Tam khôi (Trạng nguyên, Bảng nhãn, Thám hoa) cũng như các Tiến sĩ đều được tôn vinh với nhiều hình thức. Tùy từng thời kỳ có sự thay đổi thứ tự một số nghi thức nhưng về cơ bản các nghi thức vẫn được truyền từ thời trước sang thời sau, là một nội dung không thể thiếu trong nền giáo dục khoa bảng ở nước ta.

Mừng nay nho sĩ có tài,
Bút nghiên đóng dấu, giữ mãi nghiệp Nho.

Rõ ràng nên đăng học trò,
Công danh hai chữ trời cho rõ ràng.
Một mai chiếm được bảng vàng,
Ấy là phú quý giàu sang quế hòe.
Bước đường tiên đến cổng, nghề,
Vinh quy bái tổ, ngựa xe tưng bừng.
Bốn phương nức tiếng vang lừng,
Ngao du bể Thánh, vẫy vùng rừng Nho.
Quyền cao chức trọng trời cho,
Bổ công học tập, bốn mùa chúc mừng!

Lệ treo bảng mục nhật: Bảng mục nhật tức là bảng báo tên người trúng cách thi Hội (lọt qua Tứ trường), coi như đã thi đỗ nhưng chưa chính thức, vì còn phải vào thi Đình để vua xét định thứ bậc danh hiệu. Bảng báo tên đỗ Tứ trường dùng mục nhật để ghi tên, một bước chuẩn bị để khi treo bảng chính thức để bằng chữ màu vàng.

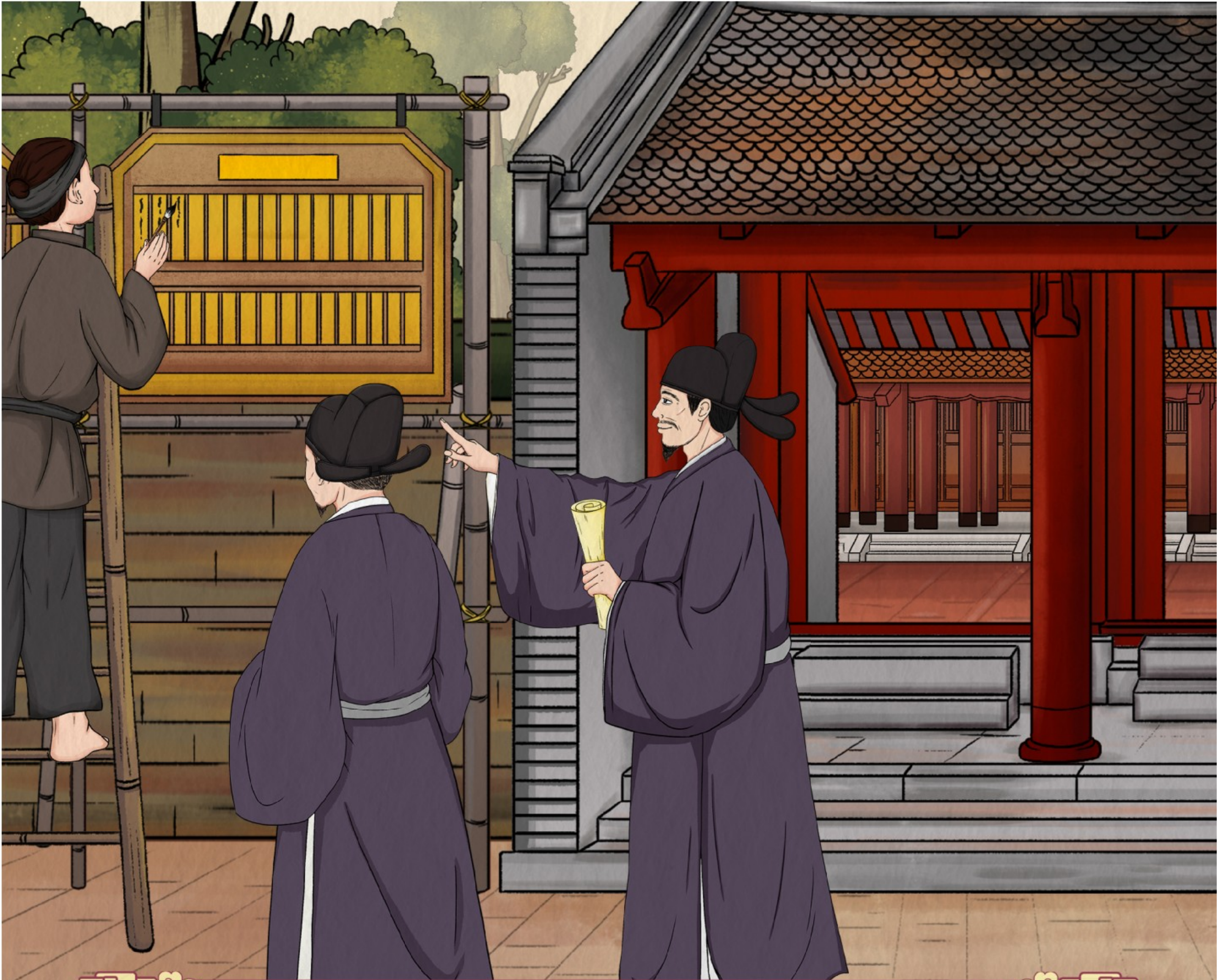
Nghi thức rước Tân khoa vinh quy bái tổ với mục đích lễ tạ tổ tiên, gia đình đã giáo dưỡng, đồng thời chia sẻ vinh quang với dòng họ, xóm làng, cũng là để khuyến khích sự học cho tất cả mọi người.

Lệ ban áo mào, cân đai, phẩm phục: Người đỗ đại khoa được triều đình ban cho áo, mũ, cân đai. Tùy theo thứ hạng đỗ mà có những quy định phẩm phục khác nhau.

Lễ đại thần chúc mừng Tân khoa: Sau lễ xướng danh, các tân khoa lạy tạ ơn vua trước điện rồng, sau đó các đại thần trong triều mặc quan phục có lời chúc mừng các Tân khoa.

Lệ rước và treo bảng vàng: Bảng vàng là tấm bảng ghi danh những người đỗ kỳ thi Đình theo thứ bậc khác nhau được treo trước cửa nhà Thái học (tức Quốc Tử Giám) với mục đích “khiến cho sĩ tử nhìn thấy mà thêm phần khích lệ”.

Lễ đãi yến tiệc ở vườn Quỳnh Lâm: Các Tân khoa được dự yến tiệc của vua ban, đây vừa là một đặc ân lớn lao cho người đỗ đạt. Yến tiệc được tổ chức ở Quỳnh Lâm, tên vườn hoa lớn phía sau điện Kính Thiên trong hoàng cung, nơi thường tổ chức các cuộc yến tiệc lớn có tính quốc gia.

Lệ ban cành hoa bạc: Sau khi được dự yến, triều đình còn ban tặng cho mỗi vị Tân khoa một cành hoa nhỏ đúc bằng bạc để cài lên mũ hoặc vành tai để tỏ ý coi trọng, đề cao.

Lệ ban thưởng vật phẩm, tiền bạc: Lệ ban thưởng vật phẩm, tiền bạc được thực hiện cho các tân khoa theo thứ bậc khác nhau. Tiền bạc đều lấy từ quốc khố.

Các vị Tân khoa được triều đình cho đi thăm kinh thành trong 3 ngày, lệ này đã có từ thời Trần và duy trì về sau. Tân khoa cưỡi ngựa cùng với lính hầu, cờ quạt, đội trống kèn đi cùng, tạo nên khung cảnh rất náo nhiệt. Nhân dịp này dân chúng kinh thành cùng nhau ra chiêm ngưỡng các vị Tân khoa.

Lệ phong tước trật: Thông thường các Tân khoa sau khi vinh quy bái tổ sẽ được nhận chức quan, tước vị, phẩm trật. Nhưng cùng năm, các Tân khoa được phong ngay tước trật với mục đích “để tỏ lòng ưu ái”.

Lệ làm nhà cho tân khoa ở: Thường thì khi tân khoa vinh quy về làng, dân làng sẽ dựng nhà cho người đó gọi là Nghè. Tuy nhiên có năm, ngay sau khoa thi triều đình cho dựng nhà để tân khoa ở.

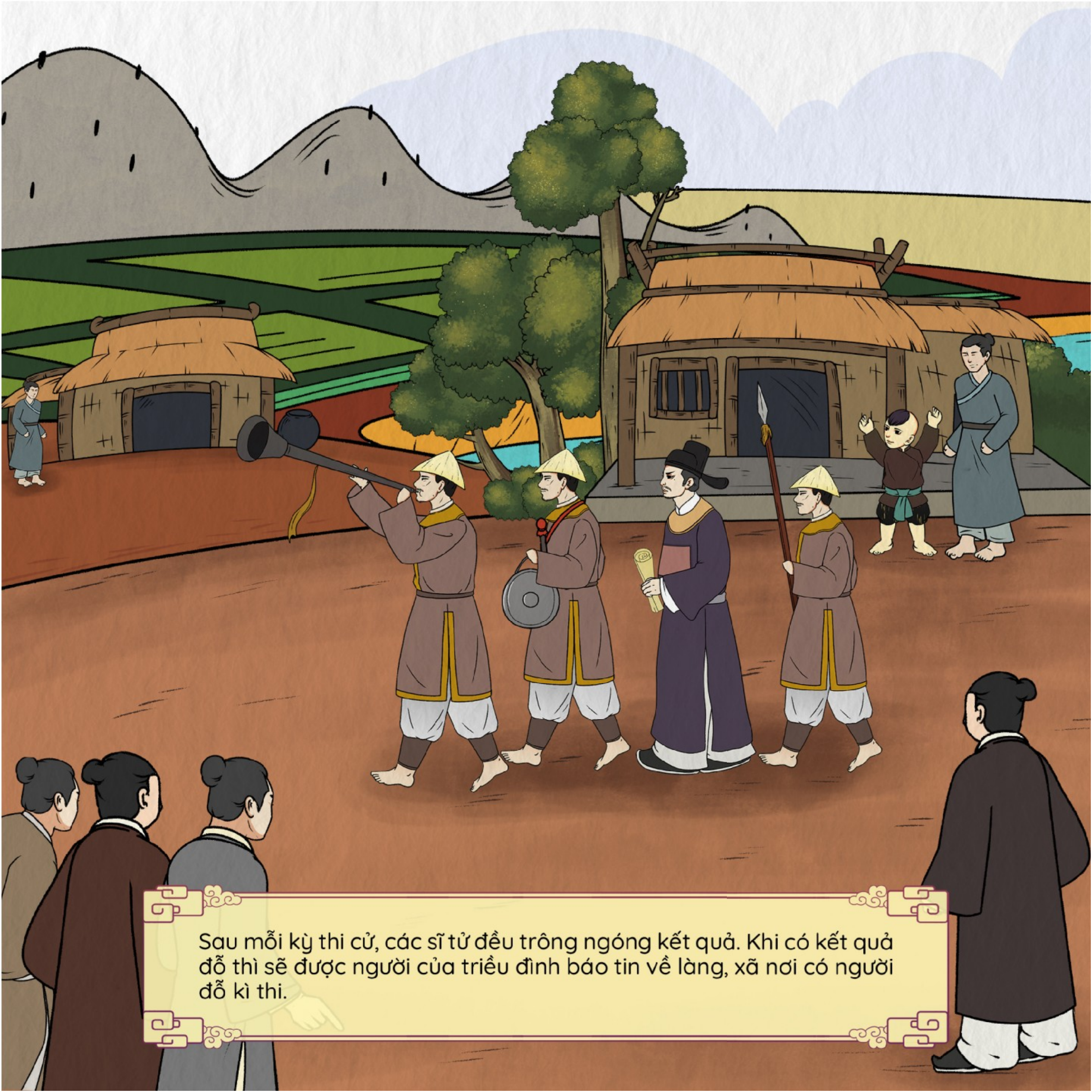
Lệ ghi tên người đỗ vào sách: Thời Lê, các vị đỗ Tiến sĩ ngoài việc được khắc tên lên bia, còn được triều đình ghi tên vào các cuốn sách Đăng Khoa lục.

Lệ dựng bia Tiến sĩ: Đây là sự tôn vinh đặc biệt. Mục đích chính của việc dựng bia được ghi nhận ngay trên nhiều bia tiến sĩ, như trên tấm bia sĩ khoa Nhâm Tuất (1502) viết: “Mở khoa thi Tiến sĩ là quy chế đã định sẵn để kén chọn kẻ sĩ, khắc đá để danh cốt để rộng rãi khuyến khích nhân tài”.

Lệ vinh quy bái tổ: Những người thi đỗ Tiến sĩ được vua ban ngựa quý, lính hầu quay trở về quê hương bái lạy tổ tiên, cha mẹ để tỏ lòng biết ơn nguồn cội và người có công nuôi dưỡng, chăm sóc dạy dỗ mình thành danh. Đây cũng là dịp cả làng, cả tổng vinh hạnh đón rước, tiếp đãi vị tân khoa đem lại tiếng thơm cho cả làng, cả tổng.

Sau mỗi kỳ thi cử, các sĩ tử đều trông ngóng kết quả. Khi có kết quả đỗ thì sẽ được người của triều đình báo tin về làng, xã nơi có người đỗ kì thi.

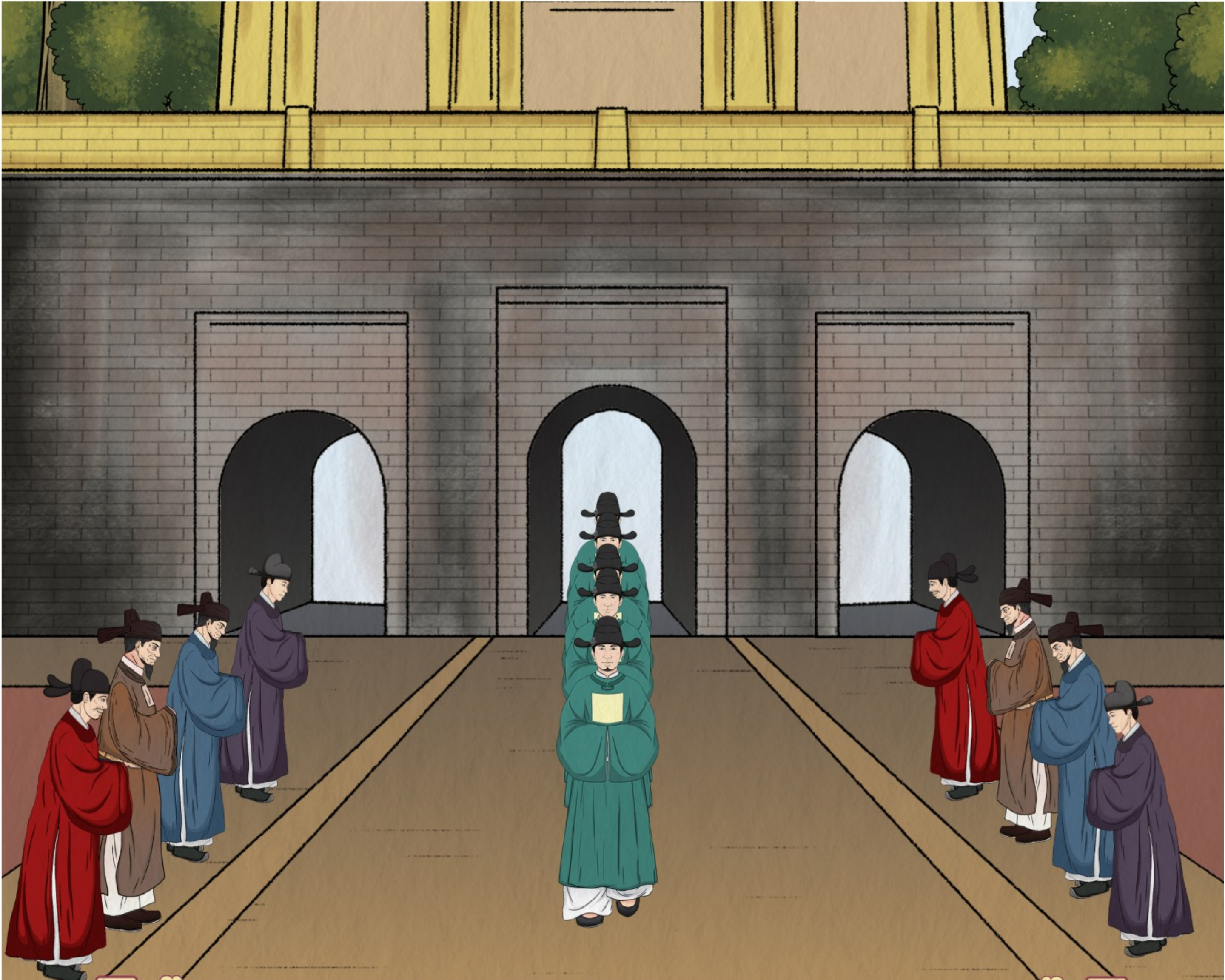
Lệ vinh quy bái tổ: Những người thi đỗ Tiến sĩ được vua ban ngựa quý, lính hầu quay trở về quê hương bái lạy tổ tiên, cha mẹ để tỏ lòng biết ơn nguồn cội và người có công nuôi dưỡng, chăm sóc dạy dỗ mình thành danh. Đây cũng là dịp cả làng, cả tổng vinh hạnh đón rước, tiếp đãi vị tân khoa đem lại tiếng thơm cho cả làng, cả tổng.

Trước khi về quê để vinh quy bái tổ, các vị Tân khoa phải làm lễ tạ ơn vua với sự tham dự đông đủ của các quan lại triều đình.

Theo Lịch triều hiến chương loại chí, hồi trống nghiêm đầu, các quan đều mặc phẩm phục, các chấp sự và triều yết đều đến đứng sắp hàng ở hai bên ngoài cửa Đoan Môn. Các Tiến sĩ đều đội mũ đóng đai đến đứng ở phía Tây ngoài cửa Đoan Môn.

Hồi trống nghiêm thứ hai, các quan tiến vào sân rồng, sắp hàng đứng hai bên đông tây. Các quan chia ban đứng. Các Tiến sĩ từ ngoài cửa Đoan Môn vào đứng ở cuối ban phía tây (hướng về phía bắc).

Sau khi thực hiện một số nghi lễ, các Tiến sĩ làm lễ tạ ơn vua, sau đó được vua ban ngựa, người hầu để về quê bái yết tổ tiên.

Lễ đón Tân khoa vinh quy bái tổ được tổ chức rất long trọng. Làng nào có người đỗ tiến sĩ thì cả làng phải tu sửa đường sá, thậm chí dựng lên những nhà trạm để làm nơi nghỉ dọc đường về cho vị Tân khoa.

Theo tục lệ, tùy vào các cấp thi cử mà lễ vinh quy bái tổ sẽ được đón rước bởi các cấp chức sắc khác nhau trong làng, xã. Như đỗ tú tài sẽ do hàng xã đón, đỗ cử nhân do hàng tổng đón, đỗ đại khoa (tử phó bảng) sẽ được hàng huyện đón.

Đám rước diễn ra linh đình, người đi đầu mang theo cờ đỏ thêu tên tuổi và thứ hạng đỗ đạt, và tấm biển sơn son thếp vàng với dòng chữ “Ấn tứ vinh quy”.

Tiếp theo là hai người khiêng trống cái, ông thủ hiệu đeo dùi trống giữa ngực đi bên cạnh. Sau hàng trống là bốn đứa trẻ nhỏ mặc áo đỏ, thắt dải lưng xanh, một tay chống mạn sườn, một tay cầm cờ.

Võng của Tân khoa Tiến sĩ được che bởi hai chiếc lọng xanh chóp bạc, đằng sau võng có nhiều lá cờ ngũ sắc.

Về đến đầu làng, mõ làng vào thông báo trước cho gia đình. Nếu Tiến sĩ nào đã có vợ thì vợ sẽ được ngồi võng tía. Nhiều lễ vinh quy bái tổ còn có sự xuất hiện của người thầy và cha mẹ Tân khoa.

Có thể nói, đây là các hình thức khuyến học độc đáo của các triều đại ngày xưa, khích lệ sĩ tử miệt mài đèn sách nâng cao học vấn, động viên gia đình dòng họ tạo điều kiện cho sĩ tử học tập để được vinh quang lưu danh sử sách. Truyền thống dân tộc Việt Nam từ bao đời nay luôn nhắc nhở con cháu phải lưu giữ nếp sống đẹp của con người biết nhớ về tổ tiên, cha mẹ, người thầy đã dùng hết tâm sức để dạy ta trở thành người có ích, có trách nhiệm với gia đình và xã hội.

BẰNG TỐT NGHIỆP

BẰNG TỐT NGHIỆP

BẰNG TỐT NGHIỆP

Ngày nay, tuy những hình thức vinh danh người đỗ đạt như xưa không còn nữa, nhưng truyền thống trọng dụng hiền tài, tôn sư trọng đạo, coi “Hiền tài là nguyên khí quốc gia” vẫn còn nguyên giá trị và sẽ được tiếp nối mãi về sau.

CÁC NGHỊ THỨC TÔN VINH BẬC TÂN KHOA

Chịu trách nhiệm xuất bản, nội dung
Giám đốc - Tổng Biên tập: Trần Chí Đạt

Biên tập sách điện tử: Nguyễn Tiến Phát - Bùi Hữu Lộ

Trình bày sách: Công ty cổ phần Vietsoftpro

Trình bày bìa: Công ty cổ phần Vietsoftpro

Đối tác liên kết:

Trung tâm hoạt động Văn hoá Khoa học Văn Miếu - Quốc Tử Giám
58 - Quốc Tử Giám - Đống Đa - Hà Nội

Số xác nhận đăng ký xuất bản: 916-2024/CXBIPH/7-29/TTTT

Số quyết định xuất bản: 22/QĐ-NXB TTTT ngày 10/4/2024

Nộp lưu chiểu Quý II năm 2024

Mã ISBN: 978-604-80-9319-8

Sách không bán

